

Klajūno užrašai

Marius
Abramavičius
Neboisia

GRUZIJA

Alma littera

Klājūno užrašai GRUZIJA
Marius Abramavičius Neboisia

Klajūno užrašai

GRUZIJA

Marius
Abramavičius
Neboisia

Alma littera

VILNIUS / 2011

UDK 910.4(479.22)(093.3)

Ab73

ISBN 978-609-01-0103-2

© Leidimas lietuvių kalba,

leidykla „Alma Littera“, 2011

© Daumantas Každailis,

Ieva Každailienė, dizainas, 2011

© Marius Abramavičius Neboisia, 2011

*Būna, kad apimtas azarto skrendu virš pasaulio,
vis už jo kampo pasižvalgydamas.*

Turinys

I. Gruzijos sostinė Tbilisis

Kur sukiojasi permainų vėjai

- 11 „Šemdegi sadguri“ – kita stotelė
- 13 Lietaus miestas. *Žaibai virš Tbilisio*
- 19 Senamiestis. *Pro spalvotus vitražo stiklus...*
- 25 Bažnyčios. *Religiniai subtilumai, vyriški ir moteriški*
- 31 Tbilisio žiburiai. *Šviesų jūra ir pomidorai patamsyje*
- 33 Tbilisio pastatai. *Armatūrų architektūra*
- 37 Tbilisio gatvės. *Kad kojomis kelių jaustum*
- 43 Transportas. *Požemio karalystė ir pėsčiųjų nepatogumai*
- 51 Nepriklausomybės kaina. *Keisti susitikimai*
- 59 Menas. *Lavinimasis laisve*
- 75 Valdiškos įstaigos. *Bus, tikrai bus...*
- 81 Tbilisio žmonės. *Dryžuotos, taškuotos, gėlėtos merginos*
- 91 Valgiai ir gėrimai. *Močiučių prekybos ypatumai*
- 95 Pirkiniai. *Naktinė nostalgija*

II. Gruzijas regionai

Ir serpantinais, ir siūbuojančiais tiltais

- 101 Tbilisio pašonėje. *Žirgais aplink šventyklą*
107 Kachetija. *Tvirtovės pievų apsupty*
121 Gruzinių karo kelias. *Pėstute į laimę*
129 Chevsurija. *Delfų orakulo tradicijos*
163 Žemutinė Kartlija. *Tik prieš 1 700 000 metų*
175 Garikula. *Vėjų aitvarai*
183 Kelias Tbilisis–Kutaisis–Batumis. *Vienintelis tikrasis...*
187 Geležinkeliu Tbilisis–Batumis. *Dieną ir naktį, šviesoj ir tamsoj*
189 Imeretija. *Aukso vilnos beieškant*
193 Rača. *Tostais išpuošti kaimai*
201 Chašuris, Boržomis, Abastumanis. *Slėniais–tarpekliais*
205 Samtskchė. *Užgesusių ugnikalnių apylinkėmis*
207 Džavachetija. *Negi niekada nematei Vardzios?*
211 Mingrelija. *Varpai angelams iškviesti*
215 Svanetija. *Ledų kruša ir debesys po kojom*
237 Kelias Batumis–Abastumanis. *Nuostabus vargas*
239 Adžarija. *Batumio katės*
261 Gonis ir Sarpis. *Timūro rojaus sode netoli Turkijos sienos*
281 Gurija. *Mielas užkampis, menantis klestėjimo laikus*
287 Žodynėlis

Mano mamai Nijolei

Gruzijos sostinė Tbilisis

Kur sukiojasi
permainų
vėjai

Šemdegi sadguri – kita stotelė

*Nuostabūs žali kiparisai kopia į kalną, o šikšnosparniai
nakties danguje tyliai siuvinėja tamsos raštus.*

*Pats vidudienis. Sustoju prie durų saulės atokaitoje.
Skambinu, skambinu, laukiu, laukiu. Jaučiu, dar
akimirka – ir ištirpsiu.*

*Vilkšūnis, pasirėmęs priekinėm letenom, laka gaivų
vandenį iš fontanėlio. Laka, laka, laka...*

TAMSA PRAPLYŠTA IR PLYKSTELI ŽIBURIAI. Jų daugėja ir netrukus prisipildo visas slėnis, apsuptas į dangų kylančių kalnų. Didžiulė bažnyčia ir blyksintis televizijos bokštas. Miestas, kurio nesumaišysi su jokių kitu, net ir apgraibomis skrisdamas tamsoje. Lėktuvas apsuka ratą ir ima leistis staigiau, mirguliuojančios šviesos artėja, sklinda į puses visas. Kaip visada naktis, kaip visada tamsi. Laineris iš Vakarų lyg nakties paukštis leidžiasi į Pietų krašto pievą.

Juokdamasis dainuoju dėkingumo odę, pagaliau čia sugrįžęs.

O kadaise, pirmą kartą, į Tbilisį atvykau traukiniu. Pats pirmasis klausimas iš naktinio traukinio išlipus milžiniškoje nejaukioje geležinkelio stotyje: kas laukia manęs ten, už tamsių požeminių tunelių, kokie žmonės gyvena šiame mieste? Skambinu draugams, gaunu savo maršruto dėlionę: susirask metro ir važiuok iki Achmeteli stotelės.

Metro randu nesunkiai, bet prietemoje skendinčiame vagone – jokių schemų ir užrašų man suprantamomis raidėmis (praėjus trejiems metams – lygiai tas pats, užrašų lotyniškomis raidėmis neatsirado). Sėduosi į metro ir dairydamasis žiūriu ir klausausi.

Požeminis gyvenimas – tai abejingi, pavargę, susirūpinę veidai, žvelgiantys priešais save, į save, į niekur. Visas vagonas pilnas mieguistų žmonių, rytui brėkstant vidiniu žvilgsniu stebinčių savo gyvenimo paveikslus.

Garsiakalbis vis vardija stoteles, ir aš imu įsiklausyti į garsų sąskambius. *Karebi iketeba* – durys užsidaro, *šemdegi sadguri* – kita stotelė...

Išlipu paskutinėje stotelėje. Šita – mano. Dabar reikia nusigauti aukštyn, į šviesą.

Mane pasitinka gaudžiantis turgaus amfiteatras. Ant nusidriekusių į visas puses laiptų – prekeivių eilės: slyvos, pomidorai, šlepetės, kojinės, cigaretės, žiebtuvėliai, gėlės. Viskas, ko tau gali prireikti, – čia pat, po ranka. Visko čia daug, nieko netrūksta, gal tik tuščios erdvės.

2007-iejį. Miestas alsuoja nekalta atsigaunančia nepriklausomybe – nežinomybe. Pasibaigus Eduardo Ševardnadzės stagnaciniam valdymo laikotarpiui, gyvenimas keičiasi neįtikėtinais greitai ir niekas nenujaučia artėjančių kataklizmų. Saulė iš dangaus skliauto viską aplinkui nutvieskia vienodai ryškiai, nė vieno neišskirdama. Gruzijos gyventojams ateities horizonte regisi vien džiugios perspektyvos: tuoj įstosim į NATO, tuoj tapsim civilizuota Europos valstybe, tuoj gyvensim geriau. Tik neaišku, kada tas „tuoj“ ateis, ką reiškia tas „geriau“ ir už ką geriau.

Miestas išraustas ir asfaltuojamas, duobėti šaligatviai, žvyras po kojomis, dulės, tvankuma, darda seni mikriukai, tik senamiestis tylus ir dar netvarkytas, duobėtos gatvelės kyla įkalnėn. Šešėliai juodi, saulė akinama, grindinys akmeninis, žmonės žvelgia į mane atviromis akimis.

Iš pradžių nebuvo nieko – nei žemėlapių, nei schemų, kaip nori, taip ir orientuokis šiame dideliame mieste. Tik kokį ketvirtą kartą čia atsikridęs ėmiau susivokti miesto plane, o paskui net ir taksistams rodydavau kelią. Dauguma jų – vietiniai, į Tbilisį suvažiavę iš visos Gruzijos, daug ir karo pabėgėlių iš Abchazijos.

Atsidūręs svetimame mieste ir čia kiek pagyvenęs, kiekvienas ilgainiui atranda sau mielų vietų, aišku, jeigu jį domina ne vien centrinės gatvės ir pagrindinės šventyklos. Tbilisis turi nemažai panašumų su Vilnium – savo daugialype erdve, banguotu kraštovaizdžiu, jaukių vietų gausa. Tik „kalneliai“ aplink daug didesni.

Tbilisis lietuviui – tarsi vitaminai sielai. Kaip ir Vilnius – gruzinams. Tad pabuvęs čia, žiūrėk, ir vėl grįžtu – dar kartą ir dar. Kaupiu patirtį ir vaizdus. O gal žmogų traukia savo akimis pamatyti tai, ką sapnuose ir vizijose piešia vaizduotė? Neturi vizijų – tai ir nepamatysi.

Lietaus miestas. Žaibai virš Tbilisio

*Eina moteris su raudonų rožių puokšte rankose.
Eina, puokštę į viršų iškélusi, nuo kaitrios saulės
prisidengia. Tbilisyje pats vidudienis. Vasara.*

*Šviesom besiplaikstanti audra virš miesto. Vieną
akimirką žaibas zigzago botagu pliaukšteli per
tamsiai melsvuojantį dangų – ir sidabrinė strėlė
sminga tiesiai į televizijos bokštą.*

*Per lietu, per vėją šalia gatvės kažko laukdama stovi
moteris – visa sustirusi, plonyte suknele, po lūžtančiu
lietsargiu gūžiasi.*

ŠIAIP JAU DAŽNIAUSIAI KARŠČIU ALSUOJANTIS TBILISIS 2010 metų spalį netikėtai virto lietaus miestu. Lašai barbena į skardą, liejasi iš dangaus nenutrūkstamais srautais. Bėgu po namų karnizais, bet negelbsti nei jie, nei platanai – pliaupia gaivalingai. Srautais, srautais, srautais pratrūko dangus. Tuoj tuoj nustos, sako man tbilisiečiai, bet nenustoja.

Tbilisis įsikūręs Gruzijos rytuose, prie Mtkvari upės. Vakaruose remiasi į Mtatsmindos, rytuose – į Machatos, pietuose – į Mtaborio ir Solalakio kalnagūbrius. Vėjai čia sukiodamiesi nešioja debesis jiems vieniems težinomomis kryptimis. Būna, kad atplaukia tamsus debesis, pakimba virš miesto, bet nepaplyšta – nuplaukia į kokį priemiestį ar link Jorio upės slėnio arčiau Azerbaidžano ir ten išsilyja.

Einu vakarėjančio miesto centru, į tolimas pasižvalgydamas, ir matau: nepaprastai gyvybingas juosvas ir keistai šviečiantis debesis artėja ir pakimba virš Mtkvari upės slėnio, paskui ima lėtai slinkti link naujumu spindinčio „Radisson“ viešbučio. Pablyksėdamas žaibais ir tarsi sustingęs, kontempliuodamas žvelgia

į miestą, o aš po Respublikos aikštę vaikštinėdamas jį fotografuoju. Neįtikėtina. Žmonės ramiai vaikštinėja Šota Rustavelio prospektu su ledais rankose. Taksistai susėdę prie gatvės šnekučiuojasi, lyg nepastebėtų dangaus perturbacijų.

O aukštai virš miesto prasideda *veiksmas*. Tolumoje, virš Didubės mikrorajono, dangus jau susijungė su žeme ir netrukus čia, aikštėje, ima kristi didžiuliai reti vandens lašai, jie palaipsniui tankėja ir pereina į paatogražių liūtį. Žmonės pradeda bėgti kaip sulėtintame filme, taksistai slepiasi automobiliuose, o aš sėdu į geležinį autobusą numeris aštuoniasdešimt aštuoni ir važiuoju per miestą.

Stebiu pro langus dangaus ir žemės meilės performansą.

Užtvindytos gatvės kaipmat tampa kalnų upėmis, o dangus dar atsiunčia gausybę baltų ledo rutulėlių. Nemažų. Akimoju visos mašinos ima ropštis ant šaligatvių (aišku, išskyrus mano autobusą), ir netrukus jų jau prisigrūda gatvių pakraščiuose ir ant žolės. Policijos automobilis mirksėdamas ir žybsėdamas (o mirksi ir žybsi visada, kada tik sutinki gatvėje) ramiai sau stovi po liepa.

Vanduo semia prie kelio išsirikiavusius prekystalius, automobiliai tampa amfibijomis – lėtai iriasi gatve žemyn ir, nors ratai apsemti, vis dėlto sugeba išlaviuoti. Autobusas sustoja prie stotelės ir durims atsidarius keleiviai neria tiesiai į kliokiantį vandens srautą.

Man pasisekė: kol privažiuoju Saburtalo mikrorajoną Tbilisio pakraštyje, lietus kiek apimsta. Šoku tiesiai po nedidelio kioskelio stogeliu. Autobusas nuvažiuoja, o vaidinimas tęsiasi.

Per gatvę bando pereiti mergina. Nors ji jau abejinga iš dangaus krentančiam vandeniui, kažkodėl tikisi išlikt pussausėm kojom. O srautai gatvėje – kaip plačioj kalnų upėj, tik salelės kyšo. Mergina šokinėja nuo vienos ant kitos, bet pakrantėj, prie šaligatvio bortelio, srovė plati ir gana gyli. Ji sustoja, dvejoja. O pro šalį lekia mašinos, iš po ratų ant praeivių trykšta įspūdingi fontanai.

Laukdamas, kol lietus kiek aprims, kioskelyje nusiperku saldumynų, paskui, ištaikęs akimirką, skuodžiu iki namų Pablo Pikaso gatvėje, į savo bičiulio dailininko Murtazo Švelidzės (pas kurį esu apsistojęs) dirbtuvę palėpėje. O iš čia prieš akis atsiveria *vaizdas*: vakarinės saulės nutviektas kalnas, ant kurio stūkso televizijos bokštas ir dar tik statomas apžvalgos ratas, vaivorykštė per visą dangų ir blyksintys penkiauosčiai žaibai, lakstantys į visas puses. Plykst – ir tą pačią sekundę sudunda griaustinis. Taip pliekia per ausis, kad net pritupiu ir žvilgteliu aukštyr, – regis, jis griaudi tiesiai man virš galvos. Žaibų botagai čaižo dangų, nesupaisysi nei kur jie prasideda, nei kur nueina.

Po valandėlės lietus liaujasi – ir staiga paskutiniai saulės spinduliai užlieja miestą, brūkšteli per didžiąją Samebos katedrą. Tada uždanga nusileidžia ir kaipmat sutemsta.

Pikaso gatvė, kur gyvena mano bičiulis Murtazas, driekiasi ties Saburtalo ir Nutsubidzės mikrorajonų riba. Toji gatvė, veikiau, akligatvis, – unikalus reiškinys. Vienas aktyvus menininkas pateikė miesto merijai siūlymą pavadinti ją ispanų tapytojo Pablo Pikaso vardu. Ir pavadino. Čia nuo seno kūrėsi dailininkai, statėsi namus–dirbtuves. Vidurinei Azijai kadaise reikėjo didelių vadų didelių portretų, taigi dailininkai, gavę didelius užsakymus, tokius portretus ir paišė už didelius pinigus, kurie paskui virsdavo plytomis, skiediniu, cementu, namais.

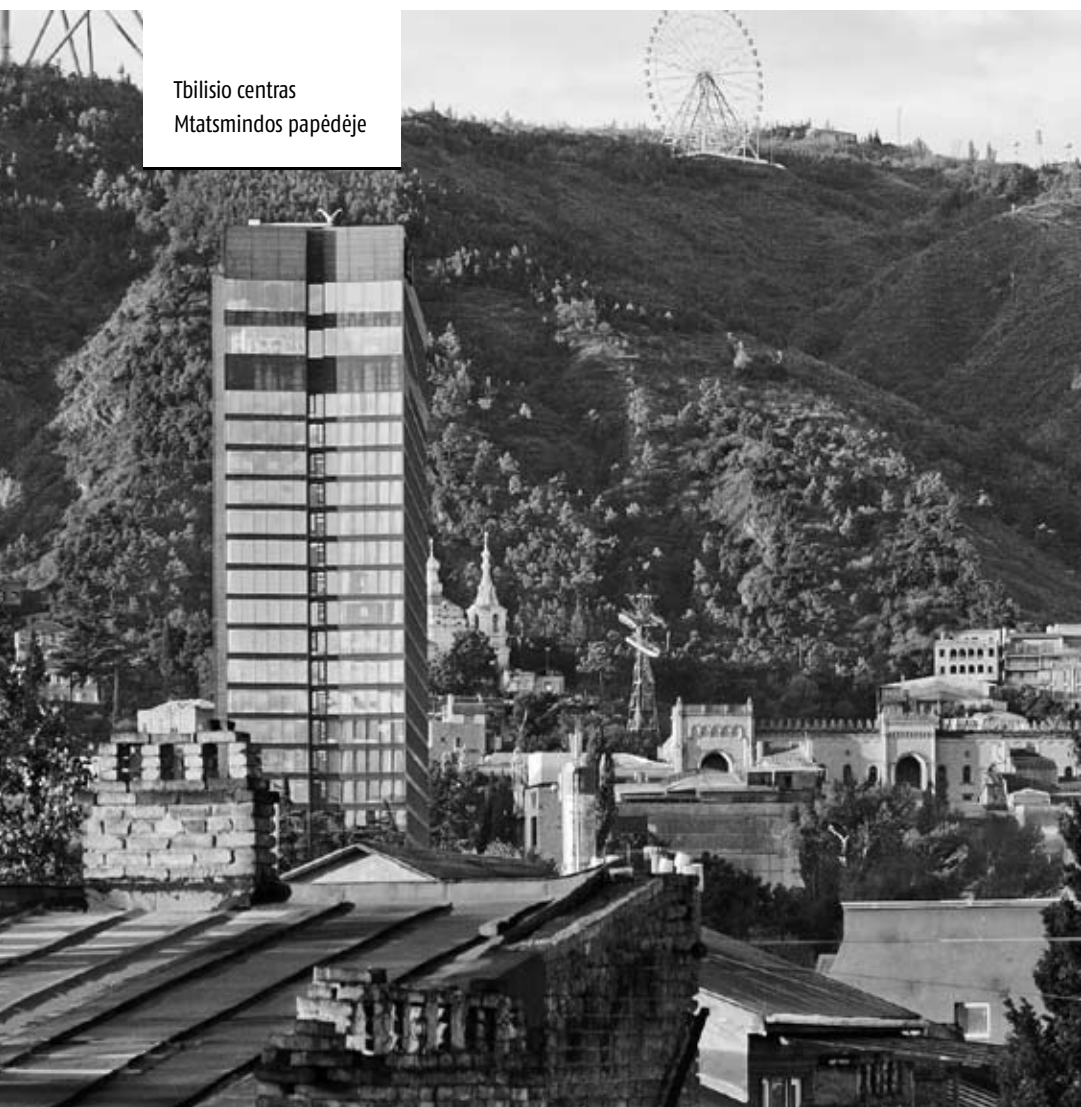
Artėjantis audros
debesis

– O džinsu man tēvai nenupirkdavo, – prisimena Murtazas, – viskā namui išleisdavo.

Užtai dabar jis gali džiaugtis. Kambariai – tikros galerijos. Ir svečiams vietas į valias, ir dvi didžiulės dirbtuvės pastogėj. Aplink ramybė, jokia mašinu gaudesio, o žvelgiant iš balkonų, atsiveria miesto tolumos. Už namo ir aplinkui – sodas su granatmedžiais, slyvom, figom, raitosi vynuogienojai. Tik pačią gatvelę rasti sunku.

Tbilisio centras
Mtatsmindos papėdėje

- Man į Pikaso gatvę, – sakau taksistui.
- Jis pasižiūri į mane išpūtęs akis.
- Tai kad nėra pas mus tokios.

Septintą kartą atvykęs į Tbilisį, apsistoju Čuguretyje, pačiame gyvybingiausiame mikrorajone, netoli Mardžanišvilio metro. Išėjęs iš namo pro pagrindines duris, už dviejų metrų matau sėdinčius mašinų saugotojus. Jie – unikalus reiškinys Gruzijoje, nuolat budintys oficialiose ir neoficialiose automobilių stovėjimo aikštelėse, kurių čia yra visur, nes mašinos statomos kur tik įmanoma ir neįmanoma, net ant šaligatvių. Už penkių metrų – vaistinė, už aštuonių – maisto parduotuvėlė. Kitoje gatvės pusėje, kurią pasiekiu eidamas per perėją su šviesoforu (o jie labai reti šiame mieste), – dvi gruziniškos kepyklėlės, pilnos skanių obuolių pyragų, įvairaus dydžio ir traškumo chačapurių (tešlos pyragėlių su skirtingų gruziniškų sūrių įdaru), lobio (tai chačapurio pusbrolis su pupelių įdaru) ir kitokių šviežutėlių kepinių. Interneto kavinė – už septyniasdešimties metrų, metro stotelė – už šimto. Net ligoninė, viena seniausių mieste, už dviejų šimtų metrų, bet, kaip vėliau išsiaiškinau, nuo pasiutligės ten neskiepija.

Netoliese įsikūrę vestuvinių suknelių nuomos salonai pramaišiu su dėvėtų drabužių parduotuvėlėmis. Net sendaikčių turgus – tik už kilometro, ant Saarbrükeno (anksčiau – Voroncovo) tilto. Vieną vakarą netikėtai atradau batų ir drabužių parduotuvėlę, tarp jos ir vaistinės – valiutos keityklos langelį, o už penkiolikos metrų – vaizdo ir garso prekių parduotuvę. Visų jų darbo laikas labai savarankiškas. Vakare eidamas matau vien tik nuleistas metalines žaliuzes, vienintelės vaistinės langai šviečia, mat ji kiaurą parą budi. Kartais atrandu ir juvelyrinę parduotuvę, ir turkišką krautuvę, ir grožio saloną. Ir ko tik čia nėra, ir ko gī man čia nereikia?

Žvelgianti
į miestą

Labai senas
namas

Praeivė